

Veldonderzoek plangebied Sportstad Heerenveen in het kader van de Flora en Faunawet

Doel Beoordeling van de terreinsituatie op het terrein van de nieuwbouwplannen van Sportstad Heerenveen in het kader van de Flora en Faunawet

Opdrachtgever Gemeente Heerenveen

Auteurs K. van der Veen & E. Wymenga

Referentie Veen, K. van der & E. Wymenga 2003. Veldonderzoek plangebied Sportstad Heerenveen in het kader van de Flora en Faunawet. A&W-notitie 390kaf11.03v1/290503/ew. Altenburg & Wymenga bv, Veenwouden.

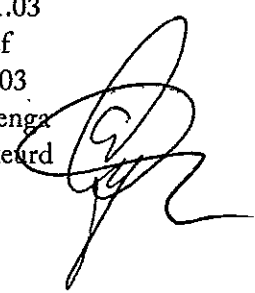
Projectcode 390kaf11.03

Status Definitief

Datum 4 juni 2003

Projectleider E. Wymenga

Autorisatie Goedgekeurd

Inhoud

1. Inleiding
2. Plangebied
3. Gebiedsbescherming
4. Soortbescherming
5. Conclusies

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Sporlaan 12
Postbus 32, 9269 ZR Veenwouden
tel. 0511 - 474764, fax 0511 - 472740
email info@altwym.nl
www.altwym.nl

1. INLEIDING

In verband met de op 1 april 2002 in werking getreden Flora en Faunawet en de daarin verwerkte Europese richtlijnen, de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn, is het vandaag de dag nodig dat ruimtelijke en andere ingrepen worden getoetst aan deze regelgeving. Deze toetsing geldt ook voor de voorgenomen plannen voor de realisering van het sport-, recreatie-, onderwijs- en gezondheidscomplex Sportstad Heerenveen, met daaromheen woningen, kantoren en detailhandelsvestigingen, aan de oostkant van Heerenveen, rond het reeds bestaande Abe Lenstra-stadion. Ten behoeve van deze toetsing zijn in opdracht van de gemeente Heerenveen verschillende inventarisaties uitgevoerd van bestaande ecologische gegevens, waaronder de vegetatie en flora op km-hok niveau (Floron 2003) en verschillende faunagroepen (zie MER; DHV 2003). Deze gegevens uit bestaande databestanden worden verzameld en gerapporteerd per km-hok en geven geen actueel verspreidingsbeeld van de fauna en flora in het betreffende plangebied. Om die reden heeft de gemeente Heerevenveen het verzoek gedaan aan Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv om de situatie ter plaatse te bekijken. Dit veldonderzoek is uitgevoerd in mei 2003. In deze notitie worden de resultaten ervan besproken, en wordt tevens wat extra informatie over het gebied gegeven die in het kader van de Flora en Faunawet relevant kan zijn.

Bij een toetsing aan de Flora en Faunawet – inclusief de daarin geïmplementeerde Vogel- en Habitachrichtlijn - is het van belang na te gaan in hoeverre de locatie in of in de nabijheid ligt van Speciale Beschermingszones en de Ecologische hoofdstructuur, dan wel of op een andere wijze sprake is van een planologische bescherming. Het gaat hierbij om de vraag in hoeverre gebiedsbescherming van toepassing is. Vervolgens dient te worden nagegaan in hoeverre in het betreffende gebied soorten voorkomen die speciale bescherming behoeven (soortbescherming) en er in die zin geen conflicten optreden met de Flora en Faunawet. Voor de achtergronden van de wetgeving wordt verwezen naar bijlage 1 (zie ook www.minlnv.nl).

2. Plangebied

De voorgenomen plannen betreffen de realisatie van een sport-, recreatie-, onderwijs- en gezondheidscomplex met daarom heen woningen, kantoren en detailhandelsvestigingen, aan de oostzijde van Heerenveen, rond het reeds bestaande voetbalstadion Abe Lenstra. Het plangebied beslaat min of meer een driehoek gelegen tussen Het Meer, de rijksweg A32 en de bestaande woonbebouwing langs de de Alma Tademaweg en de Karst de Jongweg. Het terrein ligt min of meer in een stedelijk gebied en is grotendeels ingericht met wegen, bebouwing en aan het stadion gerelateerde elementen. Er komen maar op zeer beperkte schaal groene elementen voor als sloten, vijvers en (aangeplante) bomen. De waterpartijen zijn deels betrekkelijk jong en ontstaan bij een eerdere inrichting van het gebied. Van de percelering en sloten vóór de aanleg van de A32 en het stadion – toen dit gebied nog grotendeels uit kruidenrijke, vochtige-natte graslanden bestond - is vrijwel niets meer over. De huidige plannen zullen leiden tot het grotendeels bebouwen van het gebied waardoor het verhard oppervlak zal toenemen. Het is niet de bedoeling de bestaande waterpartijen te dempen; deze zullen ook in de voorgenomen plannen blijven bestaan.

Voor het veldonderzoek is het gehele gebied tussen de Het Meer, de A32 en de bestaande woonbebouwing te voet doorlopen waarbij alle natuurlijke elementen zijn aangedaan. Er is een goede indruk van het gebied verkregen.

3. Gebiedsbescherming

Algemeen

In het kader van de Europese richtlijnen zijn in Nederland Speciale Beschermingszones aangewezen die een hoge wettelijke bescherming kennen (zie www.minlnv.nl/natura2000). De Vogelrichtlijn is gericht op het beschermen van de in het wild levende vogelsoorten en op de instandhouding van de habitats die het leefmilieu voor deze soorten vormen. De Habitatrichtlijn is gericht op het instandhouden van natuurlijke en halfnatuurlijke habitats en de bescherming van wilde flora en fauna. Daarnaast kan sprake zijn van een natuurreservaat in het kader van de provinciale Ecologische Hoofdstructuur dan wel van 'overig' natuurgebied beschermd via de Nb-wet of in het bestemmingsplan buitengebied.

Beoordeling onderhavige situatie

Het plangebied ligt niet in of nabij een Speciale Beschermingszone die in het kader van de Vogel- en de Habitatrichtlijn is aangewezen. Ook is geen sprake van een beschermde status als natuurreservaat of natuurgebied in het kader van de Ecologische hoofdstructuur. De dichtstbijzijnde natuurgebieden liggen op ca. 1 km afstand (bosgebied Oranjewoud, beekdal van de Tjonger). De gronden hebben in het bestemmingsplan buitengebied een agrarische bestemming. Een nieuw bestemmingsplan, dat is toegesneden op de beoogde nieuwe invulling van het gebied, wordt binnenkort in procedure gebracht.

4. Soortbescherming

Algemeen

Naast de gebiedsbescherming is de soortbescherming van belang, voorheen geregeld in de Vogelwet, Jachtwet en Natuurbeschermingswet en vanaf 1 april 2002 in de Flora en Faunawet. De bescherming van soorten die uitgaat van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn is volledig geïmplementeerd in de *Flora- en faunawet*. Op grond van de Flora- en Faunawet gelden algemene verboden tot het verwijderen van groeiplaatsen van beschermde plantensoorten en het beschadigen of verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde diersoorten. Voor activiteiten die een bedreiging kunnen vormen voor deze beschermde soorten, moet ontheffing worden aangevraagd.

Samengevat komt het er op neer, dat er in de Flora en Faunawet ten aanzien van de soortbescherming drie categorieën zijn te onderscheiden (zie bijlage 1 voor de benodigde toelichting):

- een strenge categorie (zwarte toetsing) van Bijlage-IV-soorten uit de Habitatrichtlijn, aangevuld met de bedreigde en ernstig bedreigde soorten uit de Rode Lijst (én vermeld in de Flora en Faunawet). Voor deze categorie blijft artikel 16 ongewijzigd van kracht.

- een middencategorie (lichte toetsing) van soorten waarvoor wel een ontheffing in het kader van artikel 16 moet worden aangevraagd, maar waarbij aan minder zware criteria wordt getoetst.
- een categorie van algemene soorten waarvoor een algemene vrijstellingsregeling voor artikel 16 wordt toegepast. Het gaat dan om de algemene zoogdieren, amfibieën e.d. Genoemd kunnen worden Mol, Veldmuis, Aardmuis, Groene kikker, Gewone pad, Bruine kikker, e.d.

Bronnen ecologische gegevens

Voor een beoordeling van de situatie ter plaatse is – voorafgaand aan het veldonderzoek – gebruik gemaakt van diverse bronnen, waaronder recente verspreidingsatlassen van dieren en planten in Fryslân en Nederland. Hierin kan worden nagegaan welke bijzondere planten- en diersoorten er in de omgeving van het betreffende plangebied voorkomen. Deze standaardwerken bevatten globale gegevens van vleermuizen en overige zoogdieren (Broekhuizen *et al.* 1992, Limpens *et al.* 1997, www.vzz.nl), broedvogels (SOVON 2002), amfibieën en reptielen (www.ravon.nl), vissen (de Nie 1996), vlinders (Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000) en libellen (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002). Eerder is in een andere verband via Natuurloket nagegaan wat de natuurwaarden in het betreffende atlasblok zijn (niet in deze notitie opgenomen, zie bijv. Floron 2003). Uiteraard moet bij de informatie op km-hok niveau rekening gehouden worden met de aard en ligging van het plangebied.

Basis voor deze notitie is een veldonderzoek in mei 2003. Daarbij is de vegetatie bekeken, globaal de broedvogelbevolking en is gekeken naar specifieke habitatkenmerken (geschiktheid voor kritische diersoorten). Voor de volledigheid wordt ook kort ingegaan op soorten genoemd in de literatuur.

Vegetatie en plantensoorten

De omgeving van het plangebied is vrijwel geheel ingericht met bebouwing, parkeerplaatsen, het stadion en bijbehorende zaken, en infrastructuur. Plaatselijk komen ruderales stukjes voor (grotendeels kaal, vergraven en gestoorde bodem), boomsingels, gazonnen, grazige bermen, slootoevers en waterpartijen. Vooral in deze laatstgenoemden zijn minder algemene planten aangetroffen. In het overgrote deel van het gebied ontbreekt een vegetatie of is alleen een (storings)vegetatie aanwezig van zeer algemene soorten.

In de grazige en vochtige bermen, die niet worden bemest, komen vrij schrale kruidrijke vegetaties voor, kenmerkend voor dergelijke zandige, ingezaaide bermen. Het zand is bij de aanleg aangevoerd waardoor veel soorten zijn aan te treffen die hier in de graslanden ontbreken. In de bermen domineren grassen als Rood zwenkgras en Gewoon struisgras, en zijn daarnaast veel kruiden aan te treffen als bijvoorbeeld Margriet, Witte en Gele Honingklaver en Wondklaver (hier als artefact, en vrijwel zeker met het zand meegevoerd of ingezaaid). Voorts zijn onder meer de volgende minder algemene soorten aangetroffen: Glad walstro, Grijskruid, Grote ratelaar, Moeraswederik, Hoge cyperzegge, Tweerijige zegge, Zwarte zegge en Wateraardbei, de laatsten in de vochtige-natte oevers langs de waterpartijen. Ze zijn kenmerkend voor permanent vochtige-natte graslandvegetaties op een venige of moerige ondergrond, zoals die vroeger op grote schaal in de omgeving voorkwamen. Het zijn waarschijnlijk relictsoorten die nu alleen nog in de slootranden zijn aan te treffen. Wateraardbei is een kwetsbare Rode Lijstsoort, aangetroffen aan de waterrand aan de overkant van de Alma Tademaweg. Een soort als

Koningsvaren (genoemd in het flora-onderzoek, Floron 2003) is niet aangetroffen, ondanks gericht zoeken, en op grond van het veldonderzoek lijkt de aanwezigheid binnen de grenzen van het plangebied niet waarschijnlijk. In de sloten komen algemene en minder algemene fonteinkruiden voor, en op één plaats is één exemplaar van Krabbescheer gevonden.

Er zijn geen soorten aangetroffen die genoemd staan in de Flora- en Faunawet, met uitzondering van Zwanebloem. Voor deze soort is een algemene vrijstelling in de maak (zie bijlage 1).

Libellen en dagvlinders

Uit de recente verspreidingsgegevens van libellen en dagvlinders in Fryslân (Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000, Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002) blijkt dat in het plangebied geen bijzondere soorten voorkomen, zoals genoemd in de Flora en Faunawet (wel in het nabijgelegen boscomplex Oranjewoud). Het plangebied zelf biedt qua habitat alleen mogelijkheden voor algemene, niet kritische soorten van kruidenrijke graslanden.

Een libellensoort die voor de omgeving belangrijk is, is de Groene glazenmaker. Deze zeldzame Rode lijstsoort staat op de bijlage IV van de Habitatrichtlijn en geniet in de Flora en Faunawet strikte bescherming. Rond Heereveen komen meerdere populaties voor, die horen tot de kernpopulaties van Nederland (de Jong & Verbeek 2001). De soort is geheel afhankelijk van dichte krabbenscheer-vegetaties in schone waterpartijen. Aangezien deze in het plangebied niet aanwezig zijn (er werd slechts één plant gevonden), is het uitgesloten dat populaties van de soort in het gebied voorkomen.

Vissen, amfibieën en reptielen

De waterpartijen op de locatie bieden een leefgebied aan verschillende soorten vis en amfibieën. Uit de recente en oude verspreidingsgegevens van amfibieën in Fryslân (Bergmans & Zuiderwijk 1985, www.ravon.nl) is niet bekend dat in het onderzoeksgebied bijzondere soorten voorkomen. Het plangebied is in zijn huidige vorm ongeschikt voor de duurzame huisvesting van populaties van kritische amfibieën en reptielen. Op relatief korte afstand komen deze wel voor, namelijk in het bosgebied van Oranjewoud en het aansluitende Tjongerdal (Katlijk e.o.). Algemene soorten, genoemd in de Flora en Faunawet, komen vrijwel zeker wel voor in het plangebied: Gewone pad, Grote Groene kikker, Bruine kikker en mogelijk Kleine watersalamander. Deze kunnen nieuwe waterpartijen ook gemakkelijk koloniseren. Aangezien de bestaande waterpartijen blijven bestaan, zijn voor deze soorten geen belangrijk negatieve effecten te verwachten. Overigens is voor deze algemene soorten een vrijstelling in voorbereiding (bijlage 1).

Het is niet uitgesloten dat er in de waterpartijen kritische soorten vissen voorkomen die genoemd staan in de Flora en Faunawet zoals de Kleine modderkruiper en de Bittervoorn. De sloten lijken er qua habitat niet heel geschikt voor (informatie veldbezoek), maar uit veldonderzoeken in de omgeving (Drachten, Boornbergum, Tijnje, Gorredijk) blijkt dat kritische vissoorten als Bittervoorn, Kleine en Grote modderkruiper, die zijn opgenomen in de Flora en faunawet, geregeld voorkomen in sloten e.d. (ongepubl. gegevens A&W). Binnen het plangebied van Sportstad Heerenveen is de vijver in die zin het meest geschikte habitatelement. Omdat sloten en vijver niet worden gedempt, is dit in de beoordeling verder geen aandachtspunt.

Zoogdieren

Het plangebied is in zijn huidige vorm ongeschikt voor bijzondere zoogdieren door het ontbreken van geschikte habitatelementen. Evenals bij amfibieën en andere soortgroepen is het op korte afstand gelegen boscomplex van Oranjewoud wel rijk aan bijzondere zoogdieren (o.a. Broekhuizen *et al.* 1992, Dijkstra 1997). In het plangebied komen waarschijnlijk wel zeer algemene soorten voor als Veldmuis en Mol, en verder is het goed voorstelbaar dat er algemene soorten vleermuizen jagen (Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger, Watervleermuis) langs de boomsingels en langs Het Meer, afkomstig van kolonies uit de omgeving. Door de bouw van het complex Sportstad Heerenveen zal deze foerageerfunctie deels vervallen waar open ruimten verdwijnen.

In de omgeving van het plangebied – richting boscomplex Oranjewoud - zijn diverse schaarse vleermuizen aangetroffen, waaronder de Grootoorvleermuis, de Franjestaart en de Baardvleermuis (Limpens *et al.* 1997). Het plangebied zelf biedt geen habitat voor deze soorten, hoewel niet kan worden uitgesloten dat ze er incidenteel tijdens foerageertochten worden aangetroffen (bijv. langs Het Meer of de boomsingels).

Vogels

Ten aanzien van vogels geldt dat voor deze diergroep formeel geen ontheffing kan worden verleend in het kader van de Flora en Faunawet (dit heeft te maken met de wijze waarop de Vogelrichtlijn is vertaald in de Flora en Faunawet; in deze paragraaf wordt daar verder niet op ingegaan). Een en ander betekent dat in geen geval vaste broedplaatsen en vaste nesten van vogels mogen worden verstoord noch werkzaamheden tijdens de broedperiode (afhankelijk van de situatie maar meestal 15 maart – 15 juli) mogen worden uitgevoerd indien daarmee broedende vogels worden verstoord. Het maakt daarbij in beginsel niet uit of het om zeldzame of algemene vogels gaat (behoudens gedomesticeerde soorten, die Flora en Faunawet). De algemene lijn die het ministerie van LNV hanteert voor vogels betekent feitelijk dat werkzaamheden mogelijk zijn indien deze worden uitgevoerd buiten het broedseizoen, of er moet sprake zijn van vaste kolonies waar vogels jaarlijks terugkeren. De habitats van vogels (inclusief Rode lijstsoorten) zijn kennelijk niet beschermd door de Flora en Faunawet tenzij ze deel uitmaken van Speciale Beschermingszones of overige beschermde natuurgebieden.

Voor het plangebied is deze situatie minder relevant aangezien hier nauwelijks vogels broeden. In mei 2003 werden enkele broedende meerkoeten aangetroffen, en verder biedt het terrein plaats aan alleen zeer algemene broedvogels (Spreeuw, Huisemus, Houtduif, Ekster). Bijzondere vogelwaarden ontbreken op het terrein.

Beoordeling onderhavige situatie

Uit de beschouwing van de huidige situatie en de beschikbare ecologische gegevens komt naar voren dat het plangebied Sportstad Heerenveen geen bijzondere natuurwaarden kent met uitzondering van de aanwezigheid van enkele minder algemene plantensoorten langs de oevers van de waterpartijen, waaronder de Rode Lijstsoort Wateraardbei. Deze groeiplaats zal bij de bouw vrijwel zeker niet verdwijnen, aangezien de watergang langs de Alma Tademaweg en de Karst de Jongweg intact blijft. Voor het overige zijn geen bijzondere soorten aangetroffen. Voor de aanwezige Zwanebloem, genoemd op de Flora en Faunawet, geldt dat deze geplaatst is in de AmvB waarin vrijstelling geregeld wordt (zie voor een

toelichting bijlage 1). Mogelijk dat de foerageerfunctie voor algemene vleermuizen enigszins door de bouw wordt ingeperkt. Dat geldt niet voor de waterpartijen inclusief Het Meer.

5. Conclusies

Uit de vorige hoofdstukken kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Het plangebied Sportstad Heerenveen omvat grotendeels bebouwd gebied en stedelijke elementen. Meer natuurlijke habitats zijn beperkt tot overhoekjes, boomsingels, gazon, grazige bermen, slootoevers en waterpartijen. De natuurwaarden van het betreffende terrein zijn zeer gering, samenhangend met de huidige inrichting, de ligging in en tegen Heerenveen en de omsluiting door rijksweg A32.
- De natuurwaarden beperken zich grotendeels tot de waterpartijen die leefgebied zijn voor vis (soortsamenstelling niet bekend) en amfibieën (voor zover bekend geen bijzondere kritische soorten). Aangezien de waterpartijen blijven bestaan, ondervinden deze geen belangrijk negatieve effecten van de plannen. Er zijn geen plantensoorten aangetroffen die genoemd staan in de Flora- en Faunawet, met uitzondering van Zwanebloem. Voor deze soort is een algemene vrijstelling in de maak. Wel komen langs de vochtige oevers plaatselijk minder algemene plantensoorten voor, waaronder de Rode Lijstsoort Wateraardbei.
- Er zijn bij de voorgenomen plannen geen conflicten te verwachten met de Vogel- en Habitatrichtlijn;
- Ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet is niet nodig aangezien geen soorten voorkomen – buiten algemene soorten waarvoor een vrijstelling van de wet wordt voorbereid – waarvoor ontheffing nodig is. Strikt formeel is nog wel ontheffing nodig aangezien de AmvB, waarin zal worden opgenomen voor welke soorten al dan niet een vrijstelling geldt, nog niet van kracht is (zie bijlage 1). De lijn die door het Ministerie van LNV wordt gehanteerd gaat echter reeds uit van de in 2003 van kracht te worden AmvB.

Literatuur

- Aptroot, A., H.F. van Dobben, C.M. van Herk & G. van Ommering 1998. Bedreigde en kwetsbare korstmossen in Nederland. Rapport IKC natuurbeheer 29, Wageningen.
- Bergmans, W. & A. Zuiderwijk 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun bedreiging. Vijfde Herpetologeografisch verslag. Lacerta/ KNNV Uitgeverij, Hoogwoud.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (eds.) 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- DHV 2003. Gemeente Heerenveen/MER Sportstad Heerenveen. DHV, Amersfoort.
- Dijkstra, V. 1997. Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland. Med. 37. VZZ, Utrecht.
- Floron 2003. MER Sportstad Heerenveen. Toelichting bij de floristische verspreidingsgegevens. Rapport 2003.27. Stichting Floron, Leiden.
- Hom, C.C., P.H.C. van Ommering, R.C.M. Creemers & H.J.R. Lenders 1996. Bedreigde en kwetsbare reptielen en amfibieën in Nederland. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 25, Wageningen.
- Jong, T.H. de & P. Verbeek 2001. Beschermingsplan Groene glazenmaker

- 2002-2006. Rapport Directie Natuurbeheer nr. 15. Wageningen.
- Kapteyn, K. 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co, Haarlem.
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (eds.) 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Lina, P.H.C. & G. van Ommering 1994. Bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 12, Wageningen.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Nie, H.W. de & G. van Ommering 1998. Bedreigde en kwetsbare zoetwatervissen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC natuurbeheer 33, Wageningen.
- Ommering, G. van, I. van Halder, C.A.M. van Swaay & I. Wynhoff 1995. Bedreigde en kwetsbare dagvlinders van Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC natuurbeheer 18, Wageningen.
- Osieck, E.R. & F. Hustings 1994. Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland. Technisch Rapport 12. Vogelbescherming Nederland, Zeist/ SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek - Ubbergen.
- Siebel H.N., B.F. van Toorn, H.M.H. van Melick, A.C. Bouwman, H.J. During & K.W. van Dort 2000. Bedreigde en kwetsbare mossen in Nederland. Basisrapport met voorstel voor Rode Lijst. Buxbaumiella 54: 1-86.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. -Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000. Dagvlinders in Friesland; het vluchtige vastgelegd. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden/ KNNV, Utrecht.
- Wasscher, M. 1999. Bedreigde en kwetsbare libellen in Nederland (Odonata). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Wasscher, M., R. Ketelaar, M. van der Weide, A. Stroo, V. Kalkman, N. Dingemanse, H. Ingberg & I. Tieleman 1995. Verspreiding van de Nederlandse Libellen. (Bijlage bij Nieuwsbrief EIS-Nederland 23). Stichting European invertebrate Survey, Leiden.

BIJLAGE 1. RELEVANTE WETGEVING EN PLANOLOGIE

Voor de beoordeling van de voorgenomen ingreep zijn de Europese en Nederlandse wetgeving van belang. Van toepassing zijn de Europese Vogelrichtlijn (1979), Europese Habitatrichtlijn (1992) en Flora- en Faunawet (1998). Van de relevante wetgeving wordt hieronder een overzicht gegeven, evenals andere in dit opzicht relevante informatie.

Habitatrichtlijn

De Habitatrichtlijn is in 1992 door de Europese Unie uitgebracht. Deze beoogt de biologische diversiteit te waarborgen, door het instandhouden van de natuurlijke en halfnatuurlijke leefgebieden en de wilde flora en fauna. De Habitatrichtlijn is gericht op de bescherming van soorten en natuurlijke habitats. Op 19 februari 2003 heeft de Nederlandse overheid een lijst met aangemelde habitatrichtlijngebieden gepubliceerd in de Staatscourant. Het plangebied en de nabije omgeving zijn *niet* aangemeld als Speciale Beschermingszone in het kader van de Europese Habitatrichtlijn (richtlijn 92/43/EEG). Voor meer informatie zie www.minlnv.nl/natura2000.

De Habitatrichtlijn is ook relevant wanneer er plant- of diersoorten voorkomen die van 'communautair belang' zijn. Voor alle duidelijkheid: óók wanneer die diersoorten en/of plantensoorten voorkomen buiten de aangemelde Speciale Beschermingszones. De bedoelde soorten zijn vermeld in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (zie ook artikel 12 lid 1 ad b en d). Voor soorten die genoemd zijn in bijlage IV is ten allen tijde strikte bescherming geboden. In artikel 12 van de richtlijn staat, dat het verboden is de Bijlage-IV-soorten opzettelijk te verstoren, vooral tijdens de voortplantingsperiode, de overwintering en de trek. Tevens is het verboden de voortplantings- of rustplaats te beschadigen of te vernielen. In alle gevallen waarin een project of plan significante effecten kan hebben op de betrokken soorten is een 'passende beoordeling' nodig.

Europese Vogelrichtlijn

De Europese Vogelrichtlijn (richtlijn 79/409/EG) stamt uit 1979. De Europese Unie heeft deze richtlijn ingesteld ter behoud van de vogelstand. De Vogelrichtlijn is complementair aan de Habitatrichtlijn en heeft voor een groot deel dezelfde werking. Waar het vogels betreft is de Vogelrichtlijn van toepassing, terwijl voor alle andere flora en fauna de Habitatrichtlijn van toepassing is. De Vogelrichtlijn regelt de bescherming, het beheer en de regulering van vogelsoorten. Voor bedreigde vogels en voor trekvogels zijn ter bescherming van hun leefgebied Speciale Beschermingszones (SPA's) ingesteld. In bijlage I van de Vogelrichtlijn staan de soorten waarvoor de speciale beschermingszones moeten worden ingesteld. Ook voor niet op deze bijlage voorkomende soorten (bijvoorbeeld trekvogels) moeten voor zover relevant door de Lidstaten beschermende maatregelen genomen worden. Dit komt grotendeels overeen met de nieuwe Flora en Faunawet.

Flora- en faunawet

Per 1 april 2002 is het soortenbeschermingsonderdeel van de Natuurbeschermingswet (Nb-wet) oude stijl (hoofdstuk V, Staatsblad 1967, 572, laatstelijk gewijzigd Staatsblad 1994, 135) vervallen en is de Flora- en faunawet (Staatsblad 1998, 402) in werking getreden. In de Flora- en faunawet heeft de overheid planten- en diersoorten aangewezen die beschermd moeten worden. Alle van nature in Nederland voorkomende soorten zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën en vissen worden in deze wet als beschermd aangemerkt. Uitzonderingen hierop vormen Zwarte en Bruine rat, Huismuis, gedomesticeerde zoogdieren, gedomesticeerde vogels en een aantal vissoorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is.

De bescherming houdt in dat het verboden is dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten. Het is tevens verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of

verblijfplaatsen van beschermde inheemse diersoorten te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren (artikelen 9 tot 12 van de Flora- en Faunawet). Activiteiten die een bedreiging voor deze soorten inhouden, zijn zonder ontheffing op grond van de Flora- en Faunawet niet toegestaan. In situaties waar geen bevredigende oplossing bestaat, kan het Ministerie van LNV ontheffing verlenen van de verbodsbepalingen. In de artikelen 60 tot en met 82 (vooral de artikelen 67, 68 en 75) van de Flora- en faunawet zijn de ontheffingsmogelijkheden nader uitgewerkt. Daarbij gelden de volgende bepalingen (die hieronder enigszins vereenvoudigd zijn weergegeven):

- Artikel 75, lid 4: vrijstellingen en ontheffingen worden slechts verleend indien geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort;
- Artikel 75, lid 5: voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrictlijn, voor alle inheemse Europese vogelsoorten (uitgezonderd gedomesticeerde vogels) en voor bij AMvB (Algemene Maatregel van Bestuur) aangewezen beschermde inheemse en plant- en diersoorten wordt slechts ontheffing verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat:
 1. Ten behoeve van onderzoek, onderwijs, repopulatie en herintroductie;
 2. Teneinde het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken om soorten te vangen;
 3. Met het oog op andere, bij AMvB aan te wijzen belangen (besluit van 28 november 2000: besluit vrijstelling beschermde plant- en diersoorten; staatsblad 2000-525), zoals:
 - het onderhouden van wateren, waterkanten, oevers en graslanden;
 - dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale, economische of milieubeschermdende aard.

Per 1 juni 2002 is artikel 75 van de Flora- en faunawet gerepareerd, waardoor een ander beschermingsregime dan alleen het regime van de Habitatrictlijn in artikel 75 is

opgenomen. In 2003 zal aanvullend een AMvB verschijnen waarin wordt vastgesteld welk regime voor welke soorten geldt. Totdat deze AMvB is gepubliceerd, zijn in beginsel de beschermingsbepalingen uit de Flora- en faunawet van kracht voor alle soorten (ook de algemene soorten) die genoemd worden op de bij de wet horende lijst. De AMvB houdt in, dat er de volgende drie categorieën van soorten komen:

- een strenge categorie (zware toetsing) van Bijlage-IV-soorten uit de Habitatrictlijn, aangevuld met de bedreigde en ernstig bedreigde soorten uit de Rode Lijst (en vermeld in de Flora en Faunawet). Voor deze categorie blijft artikel 16 ongewijzigd van kracht. LNV verleent pas ontheffing als aan drie voorwaarden wordt voldaan:
 1. er zijn geen alternatieven mogelijk voor de voorgenomen plannen (dit dient serieus onderzocht te worden);
 2. er is sprake van een groot openbaar belang;
 3. er zijn compenserende en/of mitigerende – verzachtende – maatregelen getroffen om te voorkomen dat de in het geding zijnde populaties uitsterven of dat het beschermde gebied helemaal verloren gaat.
- een middencategorie (lichte toetsing) van soorten (ongeveer de soorten van de oude NB-wet maar wel aangepast) waarvoor wel een ontheffing in het kader van artikel 16 moet worden aangevraagd, maar waarbij aan minder zware criteria wordt getoetst.
- een categorie van algemene soorten waarvoor een algemene vrijstellingsregeling voor artikel 16 wordt toegepast. Het gaat dan om de algemene zoogdieren, amfibieën e.d. Genoemd kunnen worden Mol, Veldmuis, Aardmuis, Groene kikker, Gewone pad, Bruine kikker, e.d. De AMvB is in concept reeds beschikbaar.

De soortenlijsten zullen pas openbaar gemaakt worden door LNV wanneer de lijsten definitief zijn, naar verwachting in 2003. De voorlopige AMvB geldt overigens niet voor vogels. Formeel kan op dit moment voor vogels geen

onthefing worden verleend bij infrastructurele werken e.d. (artikel 75, lid 5, onderdeel c van de Flora- en faunawet) in verband met de strenge regelgeving van de Europese Vogelrichtlijn. Voor vogels wordt de vuistregel gehanteerd dat altijd buiten het broedseizoen moet worden aangevangen met de werkzaamheden, opdat de bouwplannen geen schade berokkenen aan de reeds in het gebied broedende vogels en hun nesten.

Ecologische hoofdstructuur

De ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De globale invulling van de EHS stamt uit 1990 en is opgenomen in het Natuurbeleidsplan. De ecologische hoofdstructuur omvat kerngebieden (natuureservaten), natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones (Provincie Fryslân 1998, 2002) is een nadere invulling gegeven van de EHS.

Rode lijst

Nederland heeft voor een aantal bedreigde en kwetsbare planten- en diergroepen Rode Lijsten samengesteld, als 'gereedschap' bij het bepalen van prioriteiten bij natuurbescherming¹. De doelstelling van de Rode Lijst is het bieden van een duurzame bescherming aan een soort en zijn leefgebied. De Rode Lijst bestaat uit een selectie van Nederlandse soorten, die vanwege het aantalsverloop of hun kwetsbaarheid speciale aandacht nodig hebben om hun voorkomen in ons land veilig te stellen. Hoewel de Rode Lijsten voor de meeste soortgroepen wel officieel door het Ministerie van Landbouw zijn vastgesteld, is hun juridische status momenteel onduidelijk. In de nabije toekomst worden de bedreigde en ernstig bedreigde Rode-Lijstsoorten, voor zover genoemd op de Flora- en Faunawet, waarschijnlijk bij de strenge categorie ingedeeld, de overige bij de middencategorie ingedeeld, althans voor

zover vermeld in de Flora en Faunawet. Deze zaken gelden uiteraard alleen voor die soorten die ook zijn opgenomen in de Flora- en faunawet. Rode-Lijstsoorten die daar niet opstaan, genieten derhalve geen extra bescherming ten opzichte van algemene soorten.

¹ vaatplanten: van der Meijden *et al.* 2000; mossen: Siebel *et al.* 2000; korstmossen: Aptroot *et al.* 1998; vogels: Osieck & Hustings 1994; zoogdieren: Lina & van Ommering 1994; reptielen en amfibieën: Hom *et al.* 1998; vissen: de Nle & van Ommering 1998; dagvlinders: van Ommering *et al.* 1995; libellen: Wasscher 1999.